

POSTANOWIENIE

Dnia 30 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Wojciechowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maria Szczepaniec

SSN Krzysztof Wiak

w sprawie z protestu R. C.

przeciwko ważności referendum ogólnokrajowego zarządzonego na 15 października 2023 r.,

przy udziale Prokuratora Generalnego oraz Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 30 listopada 2023 r.,

wyraża opinię, że zarzuty protestu są zasadne, ale pozostają bez wpływu na wynik referendum.

UZASADNIENIE

Pismem z 25 października 2023 r. (data stempla pocztowego) R. C. (dalej: „wnoszący protest”) złożył protest przeciwko ważności referendum ogólnokrajowego, które odbyło się 15 października 2023 r. wnosząc o jego unieważnienie, z uwagi na dopuszczenie się w sprawie wyborów przestępstwa przeciwko referendum lub naruszenia przepisów ustawy o referendum ogólnokrajowym dotyczących głosowania, ustalania wyników głosowania lub wyniku referendum.

W uzasadnieniu wnoszący protest podniósł, że ww. naruszenie polegać miało na niepoinformowaniu go – jako osoby niepełnosprawnej o znacznym stopniu niepełnosprawności, o szczegółowym sposobie głosowania, doręczeniu mu instrukcji głosowania już po wykonanym głosowaniu oraz niepoinformowaniu przez pracownicę Poczty Polskiej, że cały pakiet można było dostarczyć jeszcze przez kilka kolejnych dni, przy jednoczesnym otrzymaniu informacji, że pracownica poczty musi zabrać cały pakiet tego samego dnia.

W dalszej kolejności wnoszący protest wskazał, że pracownica poczty sama otworzyła tubę i podała mu karty do głosowania oraz koperty, a po wykonanym głosowaniu poleciła koperty zakleić. Następnie zadzwoniła do urzędu pocztowego, aby ustalić, czy tubę ma ze sobą zabrać, czy zostać ją wyborcy. Otrzymała informację, że należy ją zabrać z powrotem, wobec czego wyjęła z niej instrukcję głosowania i wręczyła wnoszącemu protest. Dopiero wieczorem wnoszący protest zapoznał się z instrukcją.

Państwowa Komisja Wyborcza wyraziła pogląd, że protest powinien być pozostawiany bez dalszego biegu, wobec niespełnienia wymogów z art. 241 § 3 ustawy z 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 2408; dalej: „k.wyb.”).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 33 ust. 1 ustawy z 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (tekst jedn. Dz. U. 2020, poz. 851 ze zm., dalej jako: „u.r.o.”) przeciwko ważności referendum może być wniesiony protest ze względu na zarzut dopuszczenia się przestępstwa przeciwko referendum lub naruszenia przepisów niniejszej ustawy dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyniku referendum. Jak stanowi art. 34 ust. 2 u.r.o. do warunków i trybu wnoszenia protestu oraz sposobu jego rozpatrywania i trybu podejmowania uchwały w tej sprawie przez Sąd Najwyższy stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (tekst jedn. Dz. U. 2023, poz. 2408, dalej: „k.wyb.”).

W stanie faktycznym sprawy zasadny okazał się zarzut dotyczący uniemożliwienia głosowania wyborcy niepełnosprawnemu o znacznym stopniu niepełnosprawności – korzystającemu z możliwości głosowania korespondencyjnego.

Zgodnie z art. 5 ust. 5 u.r.o. do trybu przeprowadzenia głosowania stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy. Stosownie do art. 53a § 1 k.wyb. wyborca niepełnosprawny o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych może głosować korespondencyjnie. Zamiar głosowania korespondencyjnego wyborca zgłasza komisarzowi wyborczemu do 13. dnia przed dniem wyborów, z wyjątkiem wyborcy podlegającego w dniu głosowania obowiązkowej kwarantannie, izolacji lub izolacji w warunkach domowych, który zamiar głosowania komisarzowi wyborczemu zgłasza do 5 dnia przed dniem wyborów (art. 53b § 1 k.wyb.). Wyborca, który zgłosił zamiar głosowania korespondencyjnego, otrzymuje, nie później niż 6 dni przed dniem wyborów, pakiet wyborczy, z wyjątkiem wyborcy podlegającego w dniu głosowania obowiązkowej kwarantannie, izolacji lub izolacji w warunkach domowych, który pakiet wyborczy otrzymuje nie później niż 2 dni przed dniem wyborów (art. 53e § 1 k.wyb.). Pakiet wyborczy doręcza wyborcy urzędnik wyborczy za pośrednictwem operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe. Do przesyłki pakietu wyborczego w zakresie nieuregulowanym stosuje się przepisy ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe dotyczące przesyłki poleconej. Pakiet wyborczy doręcza się wyłącznie do rąk własnych wyborcy, po okazaniu dokumentu potwierdzającego tożsamość i pisemnym pokwitowaniu odbioru (art. 53e § 5-6 k.wyb.).

W skład pakietu wyborczego wchodzi: koperta zwrotna, karta lub karty do głosowania, koperta na kartę do głosowania, instrukcja głosowania korespondencyjnego, nakładka lub nakładki na kartę lub karty do głosowania sporządzone w alfabecie Braille'a – jeżeli wyborca niepełnosprawny zażądał ich przesłania oraz oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu na karcie do głosowania (art. 53g § 1 k.wyb.).

Wyborca głosujący korespondencyjnie po wypełnieniu karty do głosowania wkłada ją do koperty na kartę do głosowania, którą zakleja, a następnie kopertę tę wkłada do koperty zwrotnej łącznie z podpisanym oświadczeniem, o którym mowa w art. 53g § 1 pkt 6 k.wyb., i przesyła ją do właściwej obwodowej komisji wyborczej, z wyjątkiem wyborcy podlegającemu w dniu głosowania obowiązkowej kwarantannie lub izolacji w warunkach domowych, który kopertę zwrotną przekazuje przedstawicielowi operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe. Wyborca niepełnosprawny oraz wyborca, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat, może także przekazać kopertę zwrotną przedstawicielowi operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe (art. 53h § 1-2 k.wyb.).

Sposób i tryb odbierania kopert zwrotnych od wyborców niepełnosprawnych dookreśla przy tym Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 28 września 2020 r. w sprawie przesyłek w głosowaniu korespondencyjnym (Dz.U. z 2020 r., poz. 1769; dalej jako „Rozporządzenie”) wydane na podstawie art. 53j. k.wyb. Stosownie do § 3 ust. 1 Rozporządzenia przedstawiciel operatora wyznaczonego dokonuje odbioru kopert zwrotnych od wyborców niepełnosprawnych oraz wyborców, którzy najpóźniej w dniu głosowania kończą 60 lat, jeżeli wyborca w momencie odbioru pakietu wyborczego zgłosił potrzebę odbioru koperty zwrotnej pod adresem wskazanym przez tego wyborcę najpóźniej w dniu wyborów, po potwierdzeniu tożsamości wyborcy na podstawie dokumentu tożsamości, po przekazaniu wyborcy potwierdzenia nadania koperty zwrotnej przez przedstawiciela operatora wyznaczonego.

Przedstawiciel operatora wyznaczonego dokonuje odbioru kopert zwrotnych od wyborców niepełnosprawnych oraz wyborców, którzy najpóźniej w dniu głosowania kończą 60 lat, którzy otrzymali pakiet wyborczy, na podstawie okazanego dokumentu potwierdzającego tożsamość, odnotowując odbiór koperty za pokwitowaniem w przedostatnim dniu roboczym poprzedzającym dzień wyborów - w placówce operatora wyznaczonego usytuowanej na obszarze gminy, w której wyborca niepełnosprawny jest ujęty w rejestrze wyborców oraz w trzecim dniu roboczym poprzedzającym dzień wyborów - w dowolnej placówce pocztowej operatora wyznaczonego (§ 3 ust. 2 Rozporządzenia).

W realiach niniejszej sprawy działania pracownika operatora pocztowego doręczającego pakiet wyborczy uniemożliwiły wnoszącemu protest oddanie głosu w referendum z zachowaniem opisanej w cytowanych powyżej przepisach Kodeksu wyborczego procedury.

Jak trafnie zauważyła PKW w swoim stanowisku, pracownik poczty nie powinien brać udziału w procesie wyborczym, a jedynie dostarczyć przesyłkę obejmującą pakiet wyborczy adresatowi (z zachowaniem wymogów określonych w przepisach). Tymczasem w realiach niniejszej sprawy pracownik poczty podczas całego aktu głosowania udzielał głosującemu wskazówek, które okazały się sprzeczne z przepisami ustawy dotyczącymi głosowania. Pracownik ten otworzył przesyłkę i podał karty do głosowania wyborcy, następnie poinstruował go o konieczności umieszczenia dokumentów w kopercie i zaklejenia jej. W dalszej kolejności poinformował wyborcę, że powinien zwrócić pakiet wyborczy w tym samym dniu. Dopiero po wykonaniu opisanych czynności pracownik poczty wręczył głosującemu wyjętą z koperty instrukcję głosowania. Opisane zachowania – sprzeczne z przepisami Kodeksu wyborczego dotyczącego głosowania (w jego szczególnej formie, jaką jest głosowanie korespondencyjne) – uniemożliwiło w efekcie wnoszącemu protest oddanie ważnego głosu w referendum. Wadliwie poinstruowany nie załączył on bowiem we właściwy sposób oświadczenia o osobistym i tajnym oddaniu głosu. Tym samym zarzuty protestu należało uznać za zasadne.

W ocenie Sądu Najwyższego, powyższe uchybienia nie miały jednak wpływu na wynik referendum. Jak bowiem wynika z oficjalnych danych podanych przez Państwową Komisję Wyborczą do wiadomości publicznej w drodze obwieszczenia z 17 października 2023 r. o wynikach głosowania i wyniku referendum przeprowadzonego w dniu 15 października 2023 r. (Dz.U. 2023, poz. 2236), frekwencja w tym referendum wyniosła 40,91%. W tej sytuacji nie ulega wątpliwości, że stwierdzenie jednostkowego przypadku uniemożliwienia oddania ważnego głosu, samo w sobie nie może mieć realnego wpływu na wynik tego referendum.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 242 § 1 i § 2 k.wyb. w związku z art. 34 ust. 2 u.r.o, postanowił jak w sentencji.

[a]

[f.n]